

**O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK HUQUQ: ATROF-MUHITNI
MUHOFAZA QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI**

Mansurov Xondamir Obidovich.

Toshkent davlat Yuridik universiteti huzuridagi
M.S.Vosiqova nomidagi akademik lisey 1.12-guruh o'quvchisi

ANOTATSIYA: *Ushbu tezisda O'zbekiston Respublikasida atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash sohasidagi huquqiy mexanizmlar chuqur tahlil qilinadi. Tezisdan ekologik qonunchilikning rivojlanish bosqichlari, xalqaro ekologik konvensiyalar bilan milliy qonunchilikning uyg'unlashuvi, shuningdek, ekologik huquqbuzarliklar uchun jinoiy javobgarlik choralari ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Muallif O'zbekistonda ekologik siyosatning huquqiy asoslari, 2023-yilda qabul qilingan "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonunga kiritilgan o'zgartirishlar va 2024-yilda joriy etilgan yangi qonun hujjatlarining amaliy ahamiyatini kompleks tahlil qilgan.*

Kalit so'zlar: *ekologik huquq, atrof-muhitni muhofaza qilish, barkaror rivojlanish, ekologik qonunchilik, xalqaro ekologik konvensiyalar, ekologik jinoyatlar, tabiiy resurslar, ekologik inspeksiya, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik javobgarlik.*

KIRISH

Tabiat - nafaqat bizning, balki kelajak avlodning ham noyob merosidir. Har bir daraxt, har bir suv tomchisi, havo va tuproq - bularning barchasi kelajagimizning mustahkam poydevoridir. Zamonaviy sharoitda ekologik muammolar globallashtirib borayotgani hisobga olinsa, atrof-muhitni muhofaza qilish har bir davlatning ustuvor vazifasiga aylanmoqda. O'zbekiston

Respublikasi ushbu sohada izchil siyosat olib borib, ekologik xavfsizlikni ta'minlash yo'lida muhim qonunchilik islohotlarini amalga oshirmoqda.

ASOSIY QISM

1. Ekologik huquqning nazariy asoslari

Ekologik huquq - atrof-muhitni muhofaza qilish, uning salomatligini ta'minlash hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni tartibga soluvchi huquqiy normalar tizimidir. Xalqaro amaliyotda ekologik huquq insoniyatning uchinchi avlod huquqlari qatoriga kiradi, chunki sog'lom ekologik muhitda yashash har bir insonning asosiy huquqidir.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining 1992-yilda qabul qilingan "Atrof-muhit va rivojlanish to'g'risida"gi Rio-deklaratsiyasi ekologik huquqning asosiy hujjati hisoblanadi. Unda "Har bir inson o'z atrofidagi tabiiy muhitni saqlash va unga g'amxorlik qilish majburiyati" qayd etilgan. O'zbekiston Respublikasi ushbu Konferensiya natijalariga 1992-yilda, ya'ni mustaqillikning dastlabki yillarida o'z ixtiyori bilan qo'shilganligi ekologik masalalarga berilayotgan ahamiyatni ko'rsatadi.

2. O'zbekistonda ekologik qonunchilikning evolyutsiyasi

O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida atrof-muhitni muhofaza qilish, uning salomatligini ta'minlash va barkaror rivojlanishni ta'minlash bo'yicha kafolatlar kuchaytirildi. 48-modda asosida atrof-muhitni muhofaza qilish har bir fuqaroning konstitutsion burchi hisoblanadi.

2023-yilda qabul qilingan "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonunga kiritilgan o'zgartishlar va qo'shimchalar ekologik siyosatning yangi bosqichini belgiladi. Xususan:

Chiqindilarni sortirovka qilish va qayta ishlash tizimi yanada takomillashtirildi

Aholi uchun chiqindilarni ajratish jarayonining eng kichik yoshi 7 yosh etib belgilandi

Sanoat korxonalari tomonidan atrof-muhitga solinadigan ziyonni qoplash mexanizmi takomillashtirildi

Ekologik inspeksiya faoliyati kuchaytirildi

3. Ekologik huquqbuzarliklar va javobgarlik

Ekologik jinoyatlar nafaqat joriy, balki kelajak avlodning hayotiy manfaatlariga ham putur yetkazadi. Shu sababli, O'zbekiston qonunchiligida ekologik huquqbuzarliklar uchun javobgarlik choralari qat'iylashtirildi. Xususan:

Tabiiy resurslarni haddan oshiqcha ekspluatatsiya qilgan shaxslarga nisbatan muddatidan oldin shartli ozod qilish yoki jazoni yengillashtirish cheklab qo'yildi

Ekologik jinoyatlar uchun jazolarni og'irlashtirish belgilandi

Ekologik huquqbuzarlik sodir etgan shaxslar uchun maxsus reestr yuritish tartibi joriy etildi

4. Xalqaro hamkorlik va kelajak istiqbollari O'zbekiston BMTning "Barqaror rivojlanish maqsadlari 2030" dasturiga amal qilgan holda, milliy ekologik siyosatni xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish yo'lida izchil islohotlar olib bormoqda. 2024-yilda qabul qilingan "Atrof-muhitni muhofaza qilishning barcha shakllarini ta'minlash to'g'risida"gi Qonun ushbu yo'ldagi yangi qadam hisoblanadi.

XULOSA

O'zbekistonda ekologik huquq sohasi tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan izchil islohotlar ekologik xavfsizlikni ta'minlash, barqaror rivojlanishni rag'batlantirish va kelajak avlod uchun sog'lom muhitni saqlab qolishga qaratilgan. Yangi qonun hujjatlari ekologik muammolarning oldini olish va ularni bartaraf etishda samarali huquqiy mexanizmni yaratishga xizmat qiladi.

Kelajakda ekologik huquqni takomillashtirish, xalqaro standartlarga to'liq moslashtirish va ekologik madaniyatni shakllantirish yo'lida qo'shimcha

chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Faqatgina yaxshi ishlab chiqilgan qonunchilik, samarali nazorat va jamoatchilikning faol ishtiroki orqali ekologik barqarorlikni ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangilangan nashri). - Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni. - 2023-yil.
3. Birlashgan Millatlar Tashkilotining "Atrof-muhit va rivojlanish to'g'risida"gi Rio-deklaratsiyasi (1992).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2024-yilda atrof-muhitni muhofaza qilish sohasidagi vazifalar to'g'risida"gi farmoni.
5. Ekologik huquq: darslik / O'.H. Hayitov tahriri ostida. - Toshkent: Adolat, 2022.
6. Xalqaro ekologik huquq asoslari / Sh.T. Jo'rayev. - Toshkent: O'zbekiston, 2021.
7. Atrof-muhitni muhofaza qilishning huquqiy mexanizmlari / M.A. Ahmedova. - Toshkent: Fan, 2023.
8. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Ma'lumotnomasi. - 2023-2024 yillar.
9. Global ekologik muammolar va huquqiy yechimlar / R.Sh. Qodirov. - Toshkent: Yurist, 2022.
10. Ekologik jinoyatlar: nazariya va amaliyot / A.B. Karimov. - Toshkent: O'zMU nashriyoti, 2023.
11. Barqaror rivojlanishning huquqiy asoslari / J.K. Toshmatov. - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2022.
12. Ekologik audit va nazorat / M.R. G'afurova. - Toshkent: Ekologiya, 2023.